

Dějiny Ruska – přednášky, podzimní semestr

1. Kyjevská Rus jako první stát východních Slovanů

Původní pravlast Slovanů – mezi řekami Dvinou a Dněprem. Byli to usedlí zemědělci (pěstovali obilí - pšenice, žito, proso, také len, dále chov dobytka, lov, sběr lesních plodů a medu, rybolov). Žili v polozemnicích (chatrčích zapuštěných do země s otevřeným ohništěm). Vedli stěhovavý typ zemědělství, po 15 – 20 letech se půda vyčerpala a museli se stěhovat na nové místo. Pouze na březích řek nové nánosy úrodného bahna v době každoročních záplav → trvalejší osídlení.

4.- 5. století – přelidnění, tlak kočovných Hunů → Velké stěhování národů. Slovanské kmeny se daly do pohybu → západní Slované (Češi, Slováci, Poláci, Lužičtí Srbové), jižní Slované (Srbové, Chorvati, Bulhaři, Makedonci) a východní Slované (Rusové, Bělorusové a Ukrajinci).

Východní Slované, žili roztroušeně podél řeky Dněpr až k řece Volchov (asi 1000 km), v 6. - 8. st. vznikají kmeny: Poljané, Drevljané, Volyňané, Severjané, Radimiči, Vjatiči, Kriviči, Poločané, Dregoviči a Slované novgorodští. Dněpr – významná dopravní spojnice, cesta „z Varjag do Řecka“ → vznik obchodních osad Kyjev (Poljané), Smolensk (Kriviči) a Novgorod (Slověni). Slované byli pohané, uctívali mnoho bohů (Perun, Dažbog, Svarog, Makoš) → dary a lidské oběti, mnohoženství v druhé pol. 9. století ovládli Novgorod Vikingové ze Skandinávie (Slované je nazývali Varjagové).

862 Rjurik z normanského kmene Rosy = Rossové, dal název později Rusům) dobyl Novgorod a vyslal své družiníky do Kyjeva) založil dynastii Rjurikovců (vládli Rusku až do 16.století).

První Rjurikovci

882 dobyl kníže Oleg (879-912) Kyjev, sjednotil kyjevské a novgorodské knížectví a položil základy prvního státu východních Slovanů – Kyjevské Rusi.

Další knížata Igor (912-945), Svjatoslav (945 – 972), Jaropolk (972-980) a svatý Vladimír (980-1015) opírali svou moc o varjažskou družinu, z jejich řad vznikala rodová šlechta = bojaři, kteří tvořili užší radu knížete. Kníže vybíral daně (mir) hlavně v kožešinách, medu, vosku, obilí, peníze byly vzácné, od 10. st. stříbrné mince. Vedli války s kočovnými kmeny, hlavně s Pečeněhy, vybudovali proti nim i obranný val.

988 kníže Vladimír přijal křesťanství, aby se mohl oženit se sestrou byzantského císaře.

Jaroslav Moudrý (1019- 1054), o trůn svedl bratrovražedný boj se svými bratry, jeho vláda však byla vrcholným obdobím Kyjevské Rusi, porazil Pečeněhy, vzkvétal obchod i kulturní vztahy z Byzancí, nechal postavit v Kyjevě chrám sv. Sofie v byzantském slohu, vydal psaný zákoník Ruská pravda (velmi mírný, téměř neznal trest smrti), později rozšířen v 2. pol. 11. st. o Pravdu Jaroslavičej. Obyvatelé byli rozděleni na „knížecí muže“ = bojary a kupce, dále na smerdy (svobodní rolníci, řemeslníci, nájemci půdy) a cholopy (lidé závislí, nevolníci, otroci). Jaroslav Moudrý byl i velmi obratný diplomat a uměl výhodně provdat své dcery za významné evropské panovníky a upevnit tak postavení Kyjevské Rusi. Přesto však to nebyl jednotný stát, ale spíše „svaz zemí“ (Perejaslavské, Černigovské, Smolenské, Polocké, Rostovské...), jemuž velký kníže spíše předsedal, než vládl. Po smrti Jaroslava Moudrého se Kyjevská Rus začala rozpadat, vedly k tomu jednak války mezi jeho syny (nebyla jasná pravidla nástupnictví) a také neustálé útoky Polovců.

1097 Ljubečský sjezd - shromáždění ruských knížat v městě Ljubeči (nyní v Černigovské oblasti Ukrajiny). Účastníci sjezdu se dohodli na dědičné držbě údělných knížectví, na ukončení vzájemných bojů a na spojenectví proti Polovcům. Dohody nebyly dodrženy, vzájemné boje neustály a proces feudální rozdrobenosti v Kyjevské Rusi dále pokračoval.

Posledním významným panovníkem byl Vladimír Monomach (1113- 1125).

Kultura Kyjevské Rusi, vztahy z Byzancí

- přijetí křesťanství z Byzance
- písmo hlaholice a cyrilice, která se zde ujala → alfavit (azbuka), písemné památky: letopis Pověst vremennych let – mnich Nestor, žití svatých (legendy, např. O sv. Borisovi a Glebovi), Slovo o polku Igorevě (vedou se spory o jeho pravosti), nejstarší kniha Ostromirovo evangelium

(1056-1057), ústně podávané byliny (o Iljovi Muromci),

- architektura: chrám Matky bohorodičky v Kyjevě, chrám sv. Sofie v Kyjevě i v Novgorodě, Zlatá brána v Kyjevě – byzantský sloh, kopule, mozaiky, ikony, fresky
- rozvoj řemesel: kováři, zlatníci, klenotníci, nožíři, skláři, zbrojíři, výroba zvonů, tkalci
- rozvoj obchodu z Byzancí → drahé látky, šperky, zbraně, koření – kožešiny, med, obilí, vosk

2. Rusko v období feudální rozdrobenosti

V pol. 12. st. vznikla tři centra moci → Novgorod Veliký, Vladimiro-suzdalské a Haličsko-volyňské knížectví.

Haličsko-volyňské knížectví bylo založeno Romanem Mstislavičem a bylo největším státem na jihu Rusi

1240 bylo k němu Danielem Romanovičem připojeno Kyjevské knížectví → po dobytí Kyjeva Mongoly se tak Kyjevská Rus rozpadla → 12. - 15. století = období feudální rozdrobenosti Ruska.

Velikij Novgorod

- městská republika, sahá od Finského zálivu k pobřeží Bílého moře až za Ural, dále v centrální Rusi k Volokolamsku a k Pskovu
- vliv severní a západní Evropy (obchodní a politické styky)
- vzniká v 8. století spojením obchodních osad na řece Volchov → pět historických částí = „konců“, stejně rozděleno celé knížectví, každému „konci“ patřila 1/5. Obyvatelé jednoho „konce“ tvořili vojenský oddíl=sotňu, každý „koněc“ měl svůj lidový sněm=veče, obyvatelé se scházeli na vyzvánění „večevogo zvonu“=symbol městských práv a svobod.
- veče schvalovalo i odmítalo návrhy tzv. rady pánů, v níž zasedali všichni nejvyšší představitelé města=biskup(volený), velitel vojska(tysjačnik) a starosta(posadnik)
- skutečnou moc má bohatá aristokracie = „lepší“ a „větší“ lidé (majitelé půdy, obchodníci, bohatí řemeslníci), kníže (kyjevský, později moskevský) neměl nad Novgorodem skutečnou moc, měl zajišťovat pouze jeho obranu
- pozoruhodný soudní systém, soudce rozhodoval za účasti desetičlenné poroty, městský zákoník= Soudní listina, soudit všechny rovně tj. Stejně bojarina, bohatého i chudého člověka
- vysoká gramotnost → první škola na Rusi, 11. st. Jaroslav Moudrý, 300 žáků, našlo se hodně záznamů na březové kůře, nahrazovala drahý pergament
- doba největšího rozkvětu 11. - 14. st., dohody s německou Hansou (obchodní spolek 85 německých měst)
- snaha o ovládnutí Pobaltí → boje se Švédy a řádem německých rytířů, **Alexandr Něvský 1240 porazil na řece Něvě Švédy a 1242 na zamrzlém Čudském jezeře řád německých rytířů.**
- Tataři nikdy Novgorod nedobyli (chránily ho bažiny), ale musel platit Hordě daně prostřednictvím moskevského knížete
- postupně roste závislost na Moskvě, která nejen chránila Novgorod před útoky Tatarů, ale dodávala také obilí (v případě konfliktu s Moskvou hrozil hlad). Od časů Ivana Kality (1328-1340) už neměli vlastního knížete, ale museli přijímat náměstky z Moskvy (zpravidla syn velkého moskevského knížete= veliký kníže Vladimírský, Novgorodský a vši Rusi)
- poslední významnější pokus o odpor byla na poč. 70. let 15. st. snaha dostat se pod litevskou nadvládu, „zrada“ potrestána porážkou v r. 1471 na řece Šeloni → hodnostáři vybráni z řad stoupenců Moskvy, vysoká pokuta
- 1477 Ivan III. dobyl město → zrušeno veče, večevoj zvon odvezen do Moskvy, byli zatčeni cizí kupci a zabaveno jim zboží → konec obchodu s cizinou, tím byl definitivně potlačen pokus o „jiný“ způsob vlády a Rusko se ještě více vzdálilo Evropě.

3. Boj Ruska s vnějšími nepřáteli

Vpád Mongolů (ovládli kmeny Tatarů a přijali jejich jazyk = Tataři)

V letech 1201-1206 sjednotil mongolské kmeny Čingischán (Velký, původním jménem Temüdžin), dobyl Čínu a s 300 tisícovým dobře vycvičeným a organizovaným vojskem podnikl válečnou výpravu na západ. Dobył a vyplenil Turkestán, Afganistán, Bucharu, Samarkand, Chivu → zničili vyspělé říše, obyvatelstvo povraždili. Dále zaútočili na Polovce mezi dolním tokem Dněpru a Donu → prchají do Kyjevské Rusi.

1223 v bitvě na řece Kalce porazili Mongolové ruská knížata

Po smrti Čingischána (1227) si jeho říši rozdělili jeho 4 synové, výboje pokračují.

1237 vpadli Tataři pod vedením Čingischánova vnuka Bátúa na Rus, rozdělenou na množství knížecích údelů → ovládli Rjazaň, Moskvu (

1238 bitva na řece Sit', vyplenili Suzdal a Vladimir.

1239 Perejaslavl, Černigov

1240 ovládli Kyjev, dále táhnou přes Halič a Polsko až na Moravu, kde je zastavil král Václav I.

Poté se stahují přes Uhry, Sedmihradsko a Chorvatsko do Povolží, kde zakládají velký tatarský stát (chanát) = Zlatá Horda. Hlavním městem je Saraj- Bátú, odtud jsou vysíláni výběřčí daní do celého Ruska, začalo více než 200leté období tatarské nadvlády → ruská knížata se musela podřídít chánům (dostávali tzv. jarlyk = dekret na titul velkého knížete), platit daně („počítatelé“ přísně dohlíželi na to, aby nikdo neunikl), daně neplatila pouze církve (tataři byli pohané, ale tolerovali křesťanství).

Po smrti Bátua vládl chán Berke (nové hlavní město Saraj-Berke), nejvýznamnější byl na přelomu

13. a 14. st. chán Jedigej → „zlatý věk“ Hordy, poté nastává úpadek, boje o trůn (až 25 chánů) → období vnitřního chaosu, kterého využil velký moskevský kníže Dmitrij (po bitvě zvaný Donský)

1380 porazil Tatary v bitvě na Kulikově poli.

Poté oslabil moc Zlaté Hordy vpád Timur-lenka (Tamerlána) → rozpadá se na Krymský, Kazaňský a Astrachaňský chanát.

1480 – konečná porážka Tatarů a nezávislost Moskevské Rusi.

Důsledky tataro-mongolského jha (nadvlády):

- politická závislost, barbarské násilnictví se stalo normou vládní moci
- hospodářský úpadek a kulturní zaostalost (Tataři nic „kulturního“ nepřinesli, naopak způsobili odtržení Ruska od Evropy, kterou sice zachránilo od mongolské poroby, ale sami velmi zaostalo (Evropa = rozkvět renesance, Rusko = tuhý středověký feudalismus)

4. Moskevské knížectví

Po rozpadu a zániku Kyjevské Rusi vzrostl význam knížectví Vladimírsko-suzdalského (nezávislost na Kyjevě získal Jurij Dolgorukij, největší rozkvět – kníže Vsevolod) a Haličsko – volyňského → vyspělé zemědělství, chov dobytka, rybolovu, včelaření.

Vznik Moskvy

ve 12. st. osada Kučkovo na břehu řeky Moskvy → Moskva

1147 první písemná zmínka o Moskvě – Jurij Dolgorukij, kníže vladimírsko-suzdalský, sem zve svého spojence knížete novgorodsko-severského Svjatoslava = vznik Moskvy (1156 obehána valem a palisádou)

Trvale se zde usazují knížata až o sto let později → zakladatel moskevské dynastie Daniel Moskevský (syn Alexandra Něvského). Ve 13. - 14. st. se moskevská knížata stala hlavními výběrčími daní pro Hordu → získala jarlyk pro svou vládu. Prvním velkým knížetem moskevským byl Ivan I. Danilovič = Kalita (1328-1340) (kalita=měšec, který nosil vždy u sebe a rozdával milodary), období klidu (ustaly mongolské nájezdy), připojil rostovský úděl, v Moskvě se usadil patriarcha pravoslavné církve. Město obeháno dubovou stěnou, obnoven Kreml.

Kníže Simeon Hrdý používal již titul „velký kníže vši Rusi“.

Dmitrij Ivanovič Donský – většina údělných knížat je podřízena jako vazalové Moskvě (soudí je již ne chán, ale moskevský kníže)

1380 porazil se svým 150 tisícovým vojskem chána Mamaje v bitvě na Kulikově po u Donu (=Donský), ale závislosti na Hordě se ještě nepodařilo zlomit (dále platí daně), ale byla oslabena.

Vznik moskevského státu

Na konci 14. st. je ještě Rus rozdělena na řadu knížectví – Rostovské, Tverské, Rjazaňské, Jaroslavské, Moskevské a městské republiky Velikého Novgorodu a Pskova.

Moskevské knížectví (asi 3 mil. Obyvatel, 430 tisíc km²) – panovník má titul velký kníže,

Ivan III. se oženil **1472** s byzantskou princeznou Sofií Paleologovnou (neteř posledního byzantského císaře) → buduje z Moskvy dědice zaniklé slávy a moci Byzance (Moskva=třetí Řím), odmítá platit daně chánovi, začíná používat titul car.

1480 konečná porážka Tatarů, k boji ani nedošlo, chán Achmat ustoupil a byl zabit → nezávislost Ruska na Hordě. Rusko se vyvíjí vlastní cestou zbožnění panovníka, pasivity a „odevzanosti“ do vůle „vyšší moci“, přesvědčení o neomezených možnostech státu - neustále expanduje. Sílí vliv pravoslavné církve (od r. 1054 církevní schizma = rozdělení na katolickou a pravoslavnou), jediné „pravé“ víry.

Kultura

1395 přenesena do Moskvy ikona vladimírské Matky boží

působení mnicha-ikonopisce Andreja Rubljo (učí se od řeckého mistra Feofana Greka) → výzdoba Blagověščenského chrámu, Zvenigorodského kláštera, Vladimíru, nejznámější ikona – Trojica, jeho ikony jsou kánonem (závazným vzorem) pro všechny pozdější ikonopisce.

Architektura : „novgorodský styl“ chrámy Uspenskij, Blagověščenskij a Archangelskij soubor v Moskvě, výzdoba – mozaiky, fresky, ikony. Granovitaja palata v Kremlu, zvonice Ivana Velikého.

Literatura: (papír místo pergamenu, zjednodušení písma) – Troickaja letopis, Moskevský letopisný svod (sbírka, kodex 1479), Chronograf 1442.

Povesti o bitvě na Kalke, O razorenii Rjazani Batyjem, Skazanije o Mamajevom poboišče.

Žitija svatých, např. Alexandra Něvského, metropolity Petra, Sergeje Radoněžského, cestopisy – Putěšestvije za tri morja Afanasija Nikitina, byliny i skazanija – Skazanije o nevidimom gradě Kitěže, poema Zadonština.

5. Ivan IV. Hrozný

* 1530- †1584

1533 zemřel jeho otec Vasilij III., mladičkový Ivan IV. vládne pod dohledem matky Jeleny Glinské (†1538), neustálé soupeření významných bojarských rodů o moc - Glinští, Šujští a Bělští → násilí, vraždy, krvavé převraty, to vše poznamenalo dětství Ivana IV.

1547 korunován = 1. car vši Rusi, snaha o samoděržaví, upevnění a posílení vlastní moci, car= jediný a neomezený vládce země. Celkem uzavřel 5 sňatků (církve uznávala za legitimní max. 3 sňatky)

Kladné vlastnosti: byl velmi chytrý, vtipný, vzdělaný (ovládal dějiny Ruska) uměl řečnit, literární schopnosti, dobrý politik i diplomat, vojenský taktik

záporné vlastnosti: psychicky labilní, nevyrovnaný, prchlivý, krutý despota (trpěl schizofrenií?), hlavní povahové rysy: podezřívavost, zuřivost, krutost (např. Knížete Repnina nechal popravit jen za to, že si nechtěl nasadit šaškovskou masku, spolu se šlechtou nechal popravit i jejich služebnictvo i nevolníky) = HROZNÝ

1547 vypukl požár v Moskvě (zahynulo 1700 lidí, zhořelo 25 000 budov), hladomor → lidové nepokoje proti Glinským, Ivan IV. se bojí a hledá oporu u „služebné“ šlechty (dvorjaně) místo u „rodové“ (urozené - bojaři) → rozdává usedlosti= poměštja, poměščiki – podpora cara a jeho snahy o centralizaci státu. Vzniká nová vláda „Vybrané rady“ (v čele jeho důvěrník dvořan Adašev, kněz Silvestr a přítel z dětství kníže Andrej Kurbský), snaží se usmířit bojary s dvořany a církev, provádí reformy, svolání sněmu „smíření“ (účast také kupců a řemeslníků), nový způsob vybírání daní (placenými úředníky a ne bojary.

1560 konec politiky reformem (zemřela jeho manželka Anastázie, Ivan IV. se domnívá, že byla otrávena Adaševym a posílá jej a kněze Silvestra do vyhnanství na Solovki)

1564 Andrej Kurbský uprchl do Litvy → obviňuje Ivana IV. Ze samovlády, nespokojenost bojarů (chtějí za cara bratrance Vladimíra), přidává se k nim Novgorod → Ivan IV. na protest opouští Moskvu, „vzdává se trůnu“ a žádá vyčlenění zvláštního území OPRIČNINY (severní a centrální oblasti), které by neomezeně spravoval, zbytek území Ruska = ZEMŠTINA zůstala pod správou bojarské dumy.

Ivan IV. Zakládá vlastní vojsko = OPRIČNIKY (nosili černé oděvy, ve znaku psí hlava a metla=“nelítostně vymetou a vykoušou zradu ze země“, v čele Maľuta Skuratov)→ teror proti bojarům, snaha podrobit si i církev (zabavoval půdu klášterům)

1570 obvinil ze zrady Novgorod → vyvražděn a zničen(60000 obětí)

1572 zrušení opričniny (represe pokračují, ale ne již v tak masovém měřítku)

→ dokončena centralizace státu, služební dvořané upevnili své pozice v řízení státu, probíhá znevolňování poddaných.

Vnější politika:

– vede války s Kazanským a Astrachánským chanátem (stále vyšší daně, drancování, odvlékání lidí do otroctví...)

– omezený přístup k Černému a Kaspickému moři a tedy k Orientu

dvě neúspěšná tažení:

1551 za 4 týdny postavili na protějším břehu Volhy naproti Kazani pevnost Svijažsk, shromáždil 150 000 vojsko, 150 děl → obklíčení Kazaně (ta měla 30000 vojáků a jízdu, vybudovala 2 pásma opevnění →1,5 měsíce obléhání, Ivan IV. nechal vyrýt 2 podzemní chodby, umístil do nich bečky se střelným prachem a nechal vyhodit do vzduchu hradby → 1552 město dobyté, vydrancováno, zajatí vůdci popraveni)

1556 dobytí Astrachaně, ovládnutí Povolží, rusifikace Tatarů, Čuvašů, Baškirců, Marijců , založena nová města Ufa, Saratov, Samara, půda přidělována dvořanům → Rusko= mnohonárodnostní stát
1558-1583 **Livonská válka** proti livonskému řádu německých rytířů→ snaha získat přístup k Baltskému moři, porazil je 1558 (pomoc Lotyšů a Estonců) → spojení Polska, Litvy, Švédska a Dánska proti Rusku (snaží se mu zabránit získat přístup k Baltskému moři)

1579 Štefan Bátorý (polsko-litevský král) dobyl Polock, snaha dobýt Moskvu, 1581 5 měsíců obléhá Pskov (nedobyt), Švédi obléhají Narvu
1582 uzavřeno příměří mezi Ruskem a Polskem na 10 let (1583 se přidává i Švédsko)
výsledek: zrušen Livonský řád německých rytířů, ale přístup k Baltu nezískán

Pochod Jermaka na Sibiř (1581)

Sibiřský chanát → po pádu Kazaně se sibiřský chán Edigej podřídil Ivanu IV. (platí daň v kožešinách), nový chán Kučuma odmítá platit, nechá zabít ruského vyslance, podniká útoky proti Rusku → Ivan IV. odkázal území za řekou Kamou podnikatelům a obchodníkům Stroganovým (dobývali zde sůl, měď, železo), 1574 dostali i území za Uralem, příchod kazaků („volných lidí“) vedených atamanem Jermakem (840 lidí), pochod proti Kučumovi 1581, přetáhli veslice přes Ural → útoky Tatarů, luky proti střelným zbraním. 1582 dobytí hlavního města Kašlyka, ale pokračují útoky Kučumů a Tatarů, 1584 Jermak se utopil v Irtyši → počátek osídlování Sibíře Rusy, staví nové pevnosti Ťumeň, Tobolsk, přichází sem vojsko, řemeslníci, rolníci

Konec vlády Ivana IV.

1582 smrtelně zranil careviče a následníka trůnu Ivana → výčitky svědomí, kaje se, stále častější záchvaty zuřivosti, v 54 letech (1584) umírá jako vetchý stařec při šachové hře.
Zanechal 2 syny – 27. letý Fjodor, duševně zaostalý, vládne jako Fjodor I., správu země převzal strýc jeho manželky Boris Godunov. Druhý syn Dmitrij má pouze 1,5 roku, je pololegitimní, žije ve vyhnanství v Ugliči (=Ugličský) a umírá v 8 letech.
→ boje o trůn, tzv. SMUTA

Kultura 16. století

- nastal rozvoj vzdělanosti, vznikají soukromé školy, církevní školy
- 1553 založen Pečatnyj dvor (státní tiskárna), Ivan Fědorov – 1564 první tištěná kniha „Apostol“, druhá kniha „Časoslov“ (sborník modliteb, děti se podle ní učily „gramotě“), později tiskárna zapálena, Fědorov odešel do Lvova.
- chrám Vasilije Blaženého, postaven 1555 – 1560 jako Pokrovskij soubor na počest vítězství nad Kazaní, soukromý chrám Ivana IV., architekt Barma Jákovlev. Jde o 9 chrámů na jediném podstavci (1 centrální + 8 kolem = 9 kopulí). Barma odjel do Londýna na žádost královny Alžběty I., ale byl otráven po cestě, aby již nikdy nic tak krásného nepostavil.

6. Rusko na přelomu 16. - 17. století – SMUTA, Boris Godunov

Po smrti Ivana IV. (1584) nastal rozvrat, hospodářský úpadek, boje o trůn, častá lidová povstání, útoky sousedních států = SMUTA

1584 – 1598 vláda Fjodora I., slaboduchý, regenství bratra manželky = **Borise Godunova**. Carova bratra careviče Dmitrije poslal s matkou do Ugliče, kde byl v 8 letech (1591) nalezen mrtvý s podřiznutým hrdlem, podle vyšetřovací komise, kterou vedl Vasilij Šujský, sám spadl na nůž v záchvatu epilepsie, později vznikly fámy, že 1) byl zavražděn na příkaz Borise Godunova nebo 2) žije, zachránil se a utekl.

1587 uzavřeno příměří s Polskem na 15 let

1589 povýšení moskevského metropolity na patriarchu → církevní nezávislost

1595 uzavřen mír se Švédskem

1598 †Fjodor I. bezdětný → **konec dynastie Rjurikovců**, novým carem zvolen Boris Godunov, neoblíben u bojarů, není z příliš urozeného rodu = nazýván „Povýšenec“, podpora dvořanů

Počátek 17. století – obrovská neúroda, hladomor (statkáři vyháněli své sluhy i s rodinami → zemřelo několik stovek tisíc hlavně nevolníků, jen v Moskvě 127 tisíc mrtvých) → vylidnění venkova, ještě větší znevolňování.

1603 se objevil na statku polského knížete Adama Višněvského „carevič Dmitrij“, vydává se za něj zběhlý mnich Grigorij Otrjev = Lžedmitrij I., byl přijat polským králem Sigizmundem III., dostal podporu a 1604 podnikl vojenské tažení na Moskvu (slíbil předat polákům Smolensk, Novgorod a šířit v Rusku katolickou církev)

1605 v dubnu † Boris Godunov (syn Fjodor 16 let), v červnu na Rudém náměstí vystoupil Vasilij Šujský a prohlásil, že carevič Dmitrij nezemřel a prohlásil Lžedmitrije I. za skutečného následníka trůnu. Zuřivý dav podnikl útok na Kreml a zardousili Fjodora a jeho sestru (oficiálně vyhlásili, že se otrávil).

20.června 1605 slavnostní vjezd Lžedmitrije I. do Kremlu, korunován carem, oženil se Marinou Mnišek → vláda Poláků, drancují zemi, orgie

17.května 1606 – povstání, lynčování Poláků, Lžedmitrij I. zabit (vyskočil z okna paláce a zlomil si nohu, byl zabit davem, jeho tělo spáleno a prach vypálen z děla směrem „odkud přišel“), novým carem zvolen Vasilij Šujský.

Lidové povstání Ivana Bolotnikova – nevolník, kozák, byl zajat a prodán do otroctví do Turecka, utekl do Itálie, žil v Benátkách

1606 se vrátil do Ruska a stal se vůdcem lidového povstání.

Příčiny povstání: stále větší znevolňování poddaných, jsou „připoutáni“ k půdě, stále častěji porušováno právo „Jurjeva dne“, (1497 vydal Ivan III. zákon, že pouze týden před a po svátku Jurjeva dne – 26.11., mohou poddaní rolníci změnit pána (museli splnit robotu a zaplatit obrok a „požiloje“ za půdu) → nedostatek nevolníků vedl k boji o poddané (bohatí statkáři vykupovali poddané u chudších), některé roky byly prohlašovány za „zapovědnyje“ tedy zakázané a nakonec právo Jurjeva dne zrušeno → útoky poddaných na jih a východ zaVolhu, Ural, přidávali se ke kozákům (5let měl pán lhůtu na jejich dopadení a vrácení).

Lid touží po „hodném“ carovi, šíří se pověsti o Dmitrijovi, že žije v Polsku → podpora Lžedmitrije

1606 se Bolotnikov prohlásil za vévodu ve službách Lžedmitrije a podnikl tažení na Moskvu, přidalo se k němu několik desítek tisíc povstalců, povstání se rozšířilo do 70 měst v Rusku, přidali se i Tataři, Marijci, Čuvaši a také dvorjaně (dvorská šlechta) ve snaze sesadit z trůnu bojarského cara Vasilije Šujského.

Říjen 1606 Bolotnikov u Moskvě - bitva u Kolomenského (trvala 3 dny) poražen (zrada šlechty)→tisíce povstalců popraveno. 5 měsíců se Bolotnikov brání v opevněné Kaluze, protrhl blokádu a uchýlil se svým vojskem (20 tisíc mužů) do Tuly, která je 4 měsíce obléhána Šujským (150 tisícové vojsko), nakonec město zatopeno vodou a vyhladověno, Šujský slíbil milost, když se vzdají, ale nedržel slovo → popravy, represe, Bolotnikov oslepen a utopen.

1608 tažení nového Lžedmitrije II. Na Moskvu, oženil se s Marinou Mnišek, utábořil se v Tušino = „Tušinskij vor“.

Vasilij Šujský uzavřel smlouvu o vojenské pomoci Švédska → vydrancovali Novgorod

1609 útok Polska, obléhají Smolensk (20 měsíců – přežilo 300 obránců), zahájena polsko-švédská intervence

1610 obléhání Moskvy → svržení Vasilije Šujského moskevskými bojary, byl donucen odejít do kláštera, vyhlášena vláda 7 bojarů, pustili Poláky do města → rabování a drancování, vyvraždění Kitaj-goroda (7000 zabítých za 1 den) → povstání, Moskva shořela.

1611 dobytí Smolenska Poláky, Švédci dobyli Novgorod → výzva starosty Nižního Novgorodu Kuzmy Minina na obranu země, vytvořeno lidové vojsko, do čela zvolen kníže Dmitrij Požarskij

1612 osvobození Moskvy. Lidovým hrdinou se stal i Ivan Susanin, který u Kostromy zavedl Poláky do hlubokého lesa, kde zahynuli.(opera I.Glinky)

1613 novým carem zvolen Michail Romanov → Romanovci.

7. Rusko za prvních Romanovců

Michail I. Fědorovič (*1596, vládně od 1613, †1645)

z bojarské rodiny

nejvýznamnější událost – postupně proběhlo **připojení Ukrajiny k Rusku**

V 16. století byl polsko-litevský stát Řeč Pospolita, do kterého patřili i Ukrajinci a Bělorusové → tuhé nevolnictví, robota 6 dnů v týdnu, vysoké daně, snaha o polonizaci (zákaz výuky rodného jazyka, násilná katolizace). Poddaní utíkají na jih za Dněpr = kozáci → Zaporožská Seč = vojenský tábor, muži zde žijí bez rodin – rybolov, lov, vojenská tažení proti Turecku, na Krym, někteří jsou „registrovaní“ = placení státem, většina jsou „volní“

→ lidové proti polské povstání, v čele Bohdan Chmelnickyj (registrovaný kozák, setník, poznal polskou nadvládu – byl mu odebrán statek, zabit syn, unesena manželka, sám byl vězněn → utekl do Zaporožské Seče, zvolen hejtmanem

1648 porazili polské vojsko, osvobodili Lvov, v prosinci i Kyjev, válka za nezávislost pokračuje

1649 vyslali poselstvo do Moskvy → prosba o spojení Ukrajiny s Ruskem

1653 bylo přijato rozhodnutí o spojení na Zemském sboru

1654 slavnostně vyhlášeno v Pereslavlje (pouze levý břeh Dněpru, Polsku zůstala pravobřežná část Ukrajiny)

1667 mír s Polskem.

1645 umírá Michail I. Romanov, jeho následníkovi **Alexeji I. Michajloviči** je 16 let, vládně za něj jeho vychovatel bojar Morozov, zavádí vysoké daně a poplatky, od kterých jsou osvobozeni bohatí kupci a strelci = základ stálého vojska vznikl při Ivanovi IV., větší část sídlí v Moskvě, asi 20 tisíc vojáků.

1648 zavedena daň na sůl → povstání, menší ústupky vlády (Morozov dočasně v klášteře, zmírnění daní, vyšší platy pro střelce), proběhla celá řada povstání ve městech Pskov, Novgorod, 1662 i Moskva

1649 vydán nový Zákoník → ještě větší znevolňování poddaných, zákaz stěhování, kruté tresty v útěky za Ural, na Sibiř, na Jih, za Don = kozáci, ochrana jižních hranic = Donské vojsko

Koncem 60. let se stal vůdcem obyčejných kozáků Stěpan Razin (*1630), shromáždil vojsko (2000 kozáků) → pochod na Volhu (1667), Kaspické moře, Ural, tažení proti Persii, loupili kupecké lodě a karavany, porazili šachovo vojsko → velká kořist

1669 obléhání Astrachaně

1670 tažení proti bojarům proti proudu Volhy (Astrachaň, Caricyn, Saratov, Samara)

poražení u Simbirska, Razin těžce raněn, stahuje se za Don, povstání potlačeno, zabito asi 100 tisíc povstalců

duben **1671** bohatí kozáci zradili a vydali Stěpku Razina – v řetězech odvezen do Moskvy, mučen a popraven.

Rozkol v církvi

během století se církevní knihy opisovaly ručně → chyby, nepřesnosti, odchylky od řeckých vzorů, → snaha o sjednocení církevních knih a obřadů

1654 patriarcha Nikon svolal církevní sněm → návrh opět přeložit řecké církevní knihy a sjednotit obřady, zavedeny reformy:

- křižování třemi prsty (dříve pouze dvěma)
- změny v obřadech a také v oděvech kněží
- změny textů modliteb a písní

Proti reformám vystoupil protopop Avakuum = staroobrjadci, raskolniki (i bojaři)

1658 rozkol mezi carem Alexejem a Nikonem (povyšoval církevní moc nad carskou), byl poslán do kláštera, zvolen nový patriarcha, vrcholí pronásledování staroobrjadce (upalování)

1667 staroobrjadci prohlášeni za kacíře (např. bojaryňa Morozova, mučena v zemiľjanoj)

turme=jámě)

1675 – 1695 největší pronásledování staroobřadce, pravoslaví se rozdělilo na nikoiniancev a staroobřadce=staroverce) utíkají na Sibiř i mimo Rusko), pronásledování trvalo do 18. století, kdy bylo staroobřadstvo povoleno → mělo vlastní chrámy, hřbitovy...)

Osídlování Sibiře

- pouze 200 tisíc obyvatel (1 na 75 km²) žijí zde kočovné kmeny = Něncy, Evenci, Jakuti, Čukčové...
- živil se chovem sobů, lovem, rybolovem
- žili v rodových společnostech

v polovině 17. stol. Rusové došli k Tichému oceánu → stavba pevností (Jenisejsk, Krasnojarsk, Irkutsk, Tomsk, Jakutsk, Chabarovsk, Děžněvsk...) význam: více jak dvojnásobně znásobeno území Ruska, rozvoj zemědělství, řemesel, dobývání železa, soli, zlata...

Kultura a řemesla

- rozvoj kovolitectví, mistr Andrej Čochov → odlévání děl, zvonů, např. zvony na zvonici chrámu Ivana Velikého, „car-puška“ (délka 5 metrů, váha 40 tun)
- budování kamenného Kremle v Moskvě
- kreml ve Smolensku

8. Rusko za vlády Petra I. Velikého

(*30.5. 1672 - †28.1. 1725)

Narodil se jako 14. dítě cara Alexeje a jeho 2. ženy Natálie Naryškinové, podával velké naděje (z 5 synů přežili pouze 3, ale Fjodor měl úbytě a Ivan byl slepý, duševně zaostalý)

1676 umírá Alexej Michajlovič, novým carem se stal Fjodor II. (14 let), vládnou za něj Miloslavští → Petr s matkou žije v ústraní, vychovává jej Nikita Zotov (hodně pije) – čtení, psaní, memorování církevních textů, náboženský zpěv, historie → „škola v obrazech“, ne moc pravopisu. Petr jako samouk sám studoval mechaniku, geometrii, matematiku a dělostřelectví.

1682 povstání střelců

v dubnu **1682** umírá bez následníka Fjodor II. → 10. května 1682 korunován Petr I. (10 let) → vládá jeho matka Natálie Naryškinové a její rodiny → nespokojenost střelců, jejich požadavky (hlavně vyšší platy) podpořila Petrova nevlastní sestra Sofie (rod Miloslavských), rozšířili nepravdivou zprávu o tom, že byl carevič Ivan uškrcen → povstání = krvavý masakr, trval 3 dny, pobití příbuzných carevny Natálie (kníže Dolgorukij svržen z hradeb na píky), k povstání se přidali raskolníci = odpůrci Nikonovy církevní reformy, chtěli potrestat nepřátele „pravé víry“ → došlo k převratu, vlády se chopila carevna-regentka Sofie, obává se vzrůstající moci střelců, odjíždí do Trojického kláštera, povstání je potlačeno.

→ vláda dvou carů (vyroben dvojitý trůn) Ivan = slepý, Petr = mladý → vládne jejich sestra Sofie. Petr se uchýlil do ústraní v Preobraženském, je stranou „velké politiky“, jeho „potěchou“ je hra na vojáky, má dva vlastní „potěšnyje“ prapory Semjonovský a Preobraženský o 300 mužích = základ jeho budoucí armády. Izolace v Petrovi vyvolala odpor k moskevskému Kremlu, má fobii z velkých místností, nenávidí Sofii.

Sofie se snaží upevnit svou nejistou pozici úspěšnou zahraniční politikou, umí se obklopit schopnými lidmi, např. Kníže Golicyn = „strážce velké pečeti“, „západník“, vzdělaný. Evropa bojuje s Turky a usiluje o spojenectví s Ruskem, které žádá uzavření míru s Polskem a uznání svých územních zisků, především levobřežní Ukrajiny.

1686 podepsán „věčný mír“ s Polskem, za 146 tisíc rublů postoupen Kyjev Rusku, Rusko slíbilo vojenský útok proti Turecku → 1. tažení na Krym (neúspěšné)

1689 nové tažení Golicyna na Krym

1689 sňatek Petra I. s Jevdokijí Lopuchinou = dovršil plnoletost, další konflikty se Sofií. Petr omítá její poručnictví = získá podporu velmožů, a protože se domnívá, že Sofie chce vyvolat nové povstání a povraždit je, tak se Petr I. s manželkou a s matkou uchyluje do Troického kláštera, má zde i své „potěšné pluky“, získá podporu patriarchy Joakima, přidávají se k němu i bojaři i Golicyn → Sofie poslána do vyhnanství v Novoděvičjem klášteře = konec regentství

→ nová vláda v čele s knížetem Lvem Naryškiným, Petr = „potěšná léta“, vojenská cvičení, plavby po Severním moři, pitky, žil ale velmi skromně, šetřil na sobě, neukazoval své bohatství, o manželku a dvůr se nestaral

1690 narodil se následník trůnu carevič Alexej, (1698 poslal Petr Jevdokiji do kláštera)

1695, srpen a září – Azovská tažení, neúspěšná → nutnost postavit loďstvo a vybudovat dělostřelectvo (přes 1000 lodí, 30 galér, 2 bitevní lodi ve Voroněži, pracuje i sám Petr I., vybudována nová armáda (70 tisíc mužů))

leden 1696 umírá Ivan V. → Petr I. vládne samostatně

květen 1696 nové tažení k Azovu, účast rakouských inženýrů a dělostřelců → zničení pevnosti = otevřen přístup k Černému moři, významný úspěch v boji proti Turecku, aktivní účast Ruska v Protiturecké lize (hlavně Rakousko).

Petr se chystá s diplomatickým a obchodním poselstvem do Evropy → spiknutí Cyllera (střelecký plukovník), Puškina a Sokovina = aristokratická opozice, obviňují Petra, že dává přednost cizincům nazývají jej „car-kacif“ → velmi krutě popraveni čtvrcením

březen **1697** „velké poselstvo“ po Evropě, trvá 17 měsíců, car putuje inkognito jako úředník Petr Michajlov, správa země svěřena Romodanovskému a Střešněvovi, mají úkol potlačit nepokoje, střelcům zakázán vstup do Moskvy

cíl poselstva: Holandsko = střed civilizovaného světa, prožívá hospodářský rozkvět, obchodní a námořní centrum, Amsterdam = největší přístav, kulturní centrum, Petr začíná pracovat v loděnicích, učí se stavět lodě, věnuje se i astronomii a chirurgii (trhání zubů)

- neúspěch diplomatických jednání, Holandsko nechce bojovat proti Turecku ani pomáhat Rusku budovat loďstvo → výprava do Anglie, jednání s Vilémem III., Petr se zde seznámil s fungující konstituční monarchií, vládou parlamentu, ale pro Rusko chce zachovat samoděržaví

– uzavřena smlouva o monopolním právu anglických obchodníků prodávat v Rusku tabák
→ cesta do Vídně (přes Čechy), jednání s Leopoldem I., Petr se chystá do Benátek, ale plány mu překazily zprávy o povstání střelců a jejich tažení na Moskvu

1698 červen se Petr I. přes Moravu a Polsko vrací do Ruska (tajná jednání s polským králem a saským kurfiřtem Augustem II., dohodli útoky na državy Švédska na Baltu)

úspěchy poselstva:

– nákup zbraní

– najato 1000 cizinců – odborníků (námořníci, inženýři)

→ cíl Petra = vytvoření autonomní civilizační sféry v Rusku

V době nepřítomnosti Petra v Rusku roste vliv opozice, carevna Sofie je nedostatečně izolována v Novoděvičjem klášteře, domlouvá se střelci, kteří byli odsunuti z Moskvy, šíří pověsti o tom, že Petr v zahraničí zahynul. Sofie vyzvala střelce k tažení na Moskvu (4 pluky, 2200 střelců, ovšem špatně vyzbrojeni a organizováni) → proti nim 4000 Petrových vojáků – střetnutí u Volokolamska v červnu 1698, střelci poraženi a krutě potrestáni, stovky popravených.

25.srpna **1698** návrat cara do Moskvy, vyslýchá zajaté střelce a Sofii – poslána do kláštera jako řadová řeholnice kde 1706 umírá. Celý podzim probíhají popravy střelců (popraveno asi 1500), rozpuštěno celé střelecké vojsko (20 tisíc mužů).

→ Petr se ujímá vlády jako samoděržavný car, nikoli jako evropský monarcha, cíl: silou absolutní moci udělat z Ruska velmoc.

9. Vláda Petra I. Velikého

Petr I. obdivuje západní státy, hlavně Holandsko, chce „donutit“ Rusko ke stejnému rozkvětu, na jeho pokyn vzniklo přes 200 manufaktur, hlavně železářny, výroba zbraní, vyrobeno 16 tisíc děl, vše ale funguje na základě „carského ukazu“ (druh výrobků, množství, ceny) → tuhý vojenský dozor, dělníci nebyli svobodní, zůstávali nevolníky (podnikatelé si mohli kupovat celé vesnice), za práci nedostávali většinou mzdu, pouze si tím odbyli část roboty. Byly to svého druhu vězení, kam se posílali tuláci, žebráci, zběhové, povětrné ženy apod.

Nedostatek přístavů – původně pouze Archangelsk na severu, obchod se přesouval na sever → proto chce založit nové hlavní město na břehu Finského zálivu a Baltského moře v ústí řeky Něvy.

Severní válka

v listopadu 1700 podepsána tajná rusko-saská spojenecká smlouva (později i Dánsko) → nedůvěra a vzájemné klamání, Rusko předstírá, že nemá zájem o Pobaltí, ale pouze o Karélii

→ Švédsko se snaží vyjednávat s Ruskem o míru, Petr „naoko“ slibuje mír dodržet

Švédsko začíná nakonec samo válku a obléhá Narvu, Rusko poraženo → Petr mobilizuje síly, konfiskuje ¼ zvonů = 330 děl a buduje novou velkou pravidelnou armádu

červenec 1702 porážka Švédů, Petr dobývá Narvu, získává Estonsko, Livonsko a Mitavu (do r. 1705)

1703 zahájena stavba nového hlavního města Sankt- Petěrburgu

Švédský král Karel XII. bojuje proti saskému a polskému králi Augustovi II., obsadí Varšavu → Rusko nyní bojuje proti Švédsku samo

1709 porazí Petr I. Švédy v bitvě u Poltavy, poražený Karel XII. (Petr I. jej chtěl zajmout) zběhl do Turecka, které ho odmítá vydat (obává se posílení vlivu Ruska)

Prutské tažení

1711 Turecko vyhláší válku Rusku → ohlášeno ruské tažení proti „nepříteli víry

Kristovy“ (armáda 40 tisíc mužů), v čele sám Petr I. proti němu stojí armáda vezíra Ali paši (170 tisíc mužů) → obklíčení Petrovy armády u řeky Prutu, nedostatek vody, potravin, píce. Petr píše „závěť“ = dopis Senátu, aby v případě jeho smrti sami volili následovníka, vyděkuje tak careviče Alexeje. Vyjednávání s Tureckem o míru → vrací mu Azov, musí zbořit pevnost Taganrog, Karel XII. - volný průchod domů

1713 podepsán mír, 1720 potvrzen jako „věčný“

Petr I. je nemocen (příčiny – bouřlivé mládí, neustálá činnost) → léčba v Karlových Varech, nelíbí se mu (stěžuje si na stísněné prostory).

Nakonec uzavřena proti švédská koalice (Anglie, Rusko, Hanoversko)

Nejbližší okolí Petra I.

Tvoří jeho přítel z dětství, syn stájníka a později kaprála Preobraženského pluku Alexandr Menšikov, byl velmi chytrý, odvážný, rozhodný, získal od Petra titul knížete a velké bohatství (úplatky)

Marta Skawronská 15.letá livonská zajatkyň → neoficiální žena Petra I., měli spolu 5 dětí (přežily 2 dcery)

1712 svatba

1724 korunovace, po smrti Petra I. → carevna Kateřina I.

Smrt careviče Alexeje

měl spory s otcem, v 8 letech byla jeho matka poslána do kláštera, stal se „nadějí opozice“, přeje si smrt otce, který ho nutí k poslušnosti, ve 13 letech se musí zúčastnit vojenského tažení jako prostý voják, „aby byl užitečný“.

1709 je poslán do Drážďan, učít se a oženit se (1711 s německou princeznou), proti careviči je jak Menšikov, tak i nová carevna Kateřina. 1716 Petr I. posílá synovi ultimátum: „buď bude sloužit, nebo půjde do kláštera“, má za ním přijet do Kodaně → Alexej odjíždí z Pruska a žádá rakouského císaře o azyl a ochranu, ukryli ho v Tyrolsku. Petr I. posílá do Vídně posly, mají zatknout Alexeje, ten prchá do Neapole.

1717 Petr hrozí válkou Rakousku, že vtrhne do Čech → Alexej se vrací do Ruska, je donucen vzdát se trůnu, mučen a donucen k přiznání, že „si přál smrt otce“ → odsouzen k smrti, udušen polštářem, (oficiálně zemřel sám na mrtvici).

Konec severní švédské války

30.srpna 1721 podepsán „věčný mír“, Rusko získalo Livonsko, Estonsko, část Karélie, odstoupilo Švédsku Finsko → mohutné oslavy

→ Petr I. nazýván Imperátor, Veliký

1722 podnikne ještě tažení do Persie, ovládne Baku a pobřeží Kaspického moře → hospodářská vyčerpanost, nedostatek peněz pro vojsko (nedostávají žold, musejí se „krmit“ v guberniích), fyzické vyčerpání Petra (je mu pouze 52 let), trpí vleklou pohlavní chorobou, záchvaty, má problémy s ledvinami → kruté bolesti, strachu ze smrti čelí pitím

28. ledna 1725 zemřel, svou závěť nedopsal

Za 35 let vlády pouze 13 měsíců míru, význam: vznik byrokratické monarchie, posílení centrální moci, otevřeno „okno do Evropy“ (získal přístup k Baltskému moři).

Reformy Petra I. Velikého

Hybné síly reforem:

- car, jeho nezlomná vůle a touha po změnách
- impulsy zvenčí, nutnost organizovat armádu (válka se Švédskem a jiné)

Reformy ve státní správě

1. městská (inspirace – bohatá západní města):

→ sdružení kupců do „kompanií“, měli vést svůj obchod podle zájmu státu, cíl: podnitit samostatné obchodní podnikání, získat výnosy pro stát, čelit konkurenci velkých západních obchodních společností

Výsledek: pravý opak, „kompanie“ vznikaly pod nátlakem, násilím → oslabení podnikání

Ukaz z ledna 1699 o možnosti měst vykoupit se za dvojnásobné daně ze správy carských vojevodů (úplatky, zlořády) a zvolit si samosprávu. Nakonec vydán nový ukaz, podmínka dvojnásobné daně zrušena a samospráva nařízena → volení purkmistři → reforma se neujala, měšťané nechápou význam samosprávy, návrat opět ke správě jmenovaných vojevodů

2. Zřízení Senátu (únor 1711)

V případě nepřítomnosti cara měl nejvyšší vládní moc Senát složený z 9 členů jmenovaných carem z řad nejvyšších hodnostářů

3. 1717 zrušeny carské prikazy a nahrazeny 9 kolegií (ministerstvy), v čele s prezidenty členy Senátu

Reformy soudnictví

1718 car jmenoval zemské soudce, kteří byli podřízeni přímo Senátu, ale ve skutečnosti podléhali vůli gubernátorů

Fiskální reforma

– ražba nové mince= stříbrný rubl

– zavedení dobré měděné mince (půlkopejka 'děněžka, čtvrtkopejka 'poluška), odlehčené mince

– nový daňový systém → vybírala se „daň ze dvora“ = z rolnického hospodářství, každá vesnice musela také poslat a vyzbrojit jednoho rekruta a odvádět zvláštní daň na jeho žold, výbroj a výstroj

– leden 1719 ukaz o „revizi všech duší mužského pohlaví“ (od kojenců do starců) '1.

novodobé sčítání obyvatel v Rusku → zavedení „daně z duše“ → trojnásobné zvýšení výnosů, ani rubl dluhů ve státní pokladně

Reforma školství

- vznikly základní školy, gymnázia
- jediná vyšší škola – duchovní akademie (Moskva 1685) → nezájem cara i církve, postupný úpadek
- Petr potřebuje odborníky pro armádu a loďstvo → 1701 založena Navigátorská škola (zanikla 1715), učitelé z ciziny
- dal podnět k vzniku Akademie věd (založena 1725 po jeho smrti)

Církevní reforma

- církev podřízena státu
- zrušen úřad patriarchy Svatý synod “duchovní kolegium“ → zřízeno církevní ministerstvo

Nový kalendář:

20. prosince 1699 zavedení počítání let od narození Ježíše (7208 od stvoření světa = 1700 n.l.), počátek roku 1. leden (dříve 1. září)

Drobné reformy:

- stříhání brad bojarům a oblékání podle západní módy
- dláždění ulic
- zakládání nemocnic a nalezinců
- geografické expedice → Sibiř a Dálný východ
- úprava písma = graždanka, rozvoj knihtisku

Přílohy:
Mapa Kyjevské Rusi v 11. st.

Kyjevská Rus ve 12. st.

Moskevská Rus kolem r. 1500

Státní znak od druhé pol. 15. st. Dvouhlavý orel (jedna hlava směřuje do Evropy, druhá do Asie)

Materiály připraveny za pomoci:

M. Švankmajer a kol. Dějiny Ruska. Praha : nakladatelství Lidové noviny, 2004. 574 s. ISBN 80-7106-658-3.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyjevsk%C3%A1_Rus

http://cs.wikipedia.org/wiki/Moskevsk%C3%A9_kn%C3%ADzstv%C3%AD